

Klimt és a nők

In memoriam Gustav Klimt

HEMRIK LÁSZLÓ

Kortárs Galéria, Tatabánya, 2018. IX. 7. – X. 12.

Rögtön szabadkoznunk kell. Miért is? Mert tiszteletünket Klimt irányába – még így, száz évvel a halála után is – kiállítás formájában deklaráljuk. De miért jövök én ezzel elő? Semmiképpen nem ünneprontásként. Egyszerűen nem tudtam nem reflektálni az *In memoriam G. Klimt* című kiállítás vernissz-százán a Mester 1908-ban megfogalmazott gondolatára, ami így hangzik: „Köztudott, hogy a kiállítás műfaját korántsem tartjuk művészet és közönség eszményi kapcsolatteremtési formájának. Nagyobb művészeti feladatok megoldása és kivitelezése például sokkal kívánatosabb volna.”

Mint az jól látható, még nem jött el Klimt óhajának ideje, a világ nem fordult ki magából, a művészet nem foglalta el a hétköznapokat, a képzőművészet legérvényesebb platformja a kiállítás maradt. Így a Klimt örökségére tett művészi reakciókat most is e jól bevált keretek között vesszük számba. Nevezett gondolatot egyébként akár egy 20. század végi teoretikus

is mondhatta volna a dekonstrukció szellemében, bár a művészet totalitásigénye korábban is létezett, sőt bizonyos keretek között meg is valósult, igaz, azok jellemzően ideológiai, politikai akaratok hozadékaként öltöttek testet – s most nem soroljuk fel a művészettörténet nagy, tömbyszerű emlékműveit az antik egyiptomi kultúrától a francia abszolutizmusig.

Klimt gondolata nagyon modernnek számított a múlt évszázad elején. Még akkor is, ha mindez Ferenc József trónra lépésének 60. évfordulójára rendezett ünnepsorozat képzőművészeti megnyitóján hangzott el. Hiszen a szecesszió Gesamtkunstwerkje, ami lokálisan csupán egy-egy épület erejéig valósult meg, azzal a szándékkal jött létre, hogy mindent eltakarjon, befedjen, új színben, pompában tüntessen fel, s történetesen Bécsben tegye ezt, ahol a kávéillat nosztalgikusan áramlik a Ringstrassén, de közben már dübörög a technikai-technológiai forradalom, elképesztő termelési eredményeket produkál az ipar, a tudomány pedig primer státuszt követel magának a megismerés terén. A város gyarapszik, hízik, munkásnegyedek épülnek a centrum körül, a világ lassan a globalizáció útjára lép,

NAGY SÁRA:

Szirének I, 2015,
olajpasztell, papír,
70×100cm

KELEMEN DÉNES LEHEL: *Femme Fatale Escort*, 2018, olaj, vászon, 57×87 cm

ám mindeközben egy pompás és dicsőséges, de meghaladni váró, elavult, hamiskás művészi attitűdöket valló monarchia egzisztál a baldachinok takarásában. Hermann Broch egyszerűen „vidám apokalipszisnek” titulálta a korszakot. (Zárójelben megjegyzendő: Bécs valószínűleg abban az időben is a világ legélhetőbb városai közé tartozott.)

Ez a titokzatos, egyszerre ésszerű, egyszerre irracionális bécsi klíma egyenesen provokálta az érzékeny tehetséget. És Klimt tágas és utópikus víziókról álmodozott: a művészet adjon új arculatot a világnak. De nemcsak a gondolatai, művészete is előremutató volt. Melankolikus, buján gyönyörű forradalma úgy tagadta meg és fedte be gyors, sietős lépésekkel a historizáló akadémiákkal valami friss, újszerű, ugyanakkor dekódolható világgal, hogy közben nem érzékeljük – innen már semmiképp – az avantgárd számos alkotójának mindent eltörölni igyekvő vehemenciáját. Pedig a műveiben már jelen van Schiele nyers kitárulkozása, de Kokoschka vad expresszionizmusa is.

Klimtben van valami túlsorduló. A szépségnek, a természetnek, a művészetnek, a szentnek és profánnak, a barbárnak és az emelkedettnek valamiféle végső állapota. Ennek az erős, egységes, összetéveszthetetlen nyelvnek sok, egymástól távol álló eredője van. Klimt virtuóz technikai apparátusa az akadémiákból ered, Ravennától a mozaikstruktúráig, Mükénéől

a spirálmotívumot, aranyműves apjától a nemesfém ragyogását örökölte. Bécs eleven művészeti életének az inspirációt, saját érzékenységének, zsenijének a variabilitását köszönheti. Azt gondolom, nem véletlen, hogy Klimt már életében is népszerű, korának igazi, még ha megosztó sztárja volt, aki ezt a titulust máig megőrizte, hiszen nemcsak híres galériák, gyűjtemények őrzik az alkotásait, de művei, műveinek szelleme, bája és ereje ott van az alkalmazott művészetekben, a filmben és a színházban is. Ha így vesszük, művészete mégiscsak túllépett önmagán és a kiállítás terepén.

Ha Klimt művészetének stiláris, formai és némileg szellemi vonásait érintettük, akkor feltétlenül rá kell térni primer témájára, a művészetének középpontjában álló nőre. Nem kétséges, ha művészetére gondolunk, akkor bizonyosan egy női alakra is gondolunk. A nők illeten pozicionálása nyilván értelmezhető személyes, partikuláris vonzalomként, de legalább ennyire a 19. század végi nő ambivalens helyzeteként is. A nők megkezdik emancipációjukat, szakítanak a sztereotípiákkal, kilépnek az évszázados szerepeikből, de ez nem arat osztatlan sikert a társadalomban. Sokan nem nézik mindezt jó szemmel. A nő démonizálódik. Mindez determinálja jelenlétüket és jelentőségüket Klimt művészetében.

A nő legalább három szereposztásban lép színpadra az életműben – hogy egy jókora képzavarral éljek. A hatalmas tablókön megjelenő nőalakok a tudomány, a szellem, a létezés, a filozófiai tételek szimbolikus hordozói. Még fél lábbal benne vagyunk a romantikából kinövő borús szimbolizmusban. De a nő nem csak erős jel, ő lesz a képeken a társadalom autonóm, öntudatos polgára is, aki kifinomult érzékenységgel, bátor, tiszta tekintettel áll a kihívások elé. S végül a nő lesz a vágy titokzatos tárgya, ő a csábító és az örömet adó test,

az Erősz hírnöke, az érzékiség letéteményese. Azt is mondhatjuk, s ezzel nem hiszem, hogy túlzásokba esnénk, hogy Klimt a nőkön keresztül mondott el minden lényeges dolgot a világról.

A mostani kiállításban pedig az alkotók, akiknek majd fele nő, mondja el a gondolatait Klimtről és Klimt nőfestészetéről. Hét nagyobb csoportba soroltam a kiállításra került műveket. Ilyen esetben mindig el kell mondani, hogy a csoportosítás önkényes, jobb híján való, némileg felületi jelségeken keresztül történik, és csak a szűkös keretek miatt nincs mód árnyaltabb rendszerezésre. De ennél lényegesebb az – és ezt jelzi a kiállítás és a művészek hozzáállása is –, hogy a mindenkori kortársaknak időről időre kézbe kell venniük, ha kell, le kell porolniuk, ki kell sajátítaniuk és új dimenzióba kell helyezniük a már túlon túl jól ismert, „elhasznált” képeket, képi fordulatokat, kliséket. Hiszen csak így maradhat igazán eleven egy életmű, de maga a művészet is.

Az első általam fölrajzolt virtuális körbe azok a Klimt szellemében festett nőportrék kerülnek, melyek erőteljesen kötődnek az előképekhez, azok struktúrájához, hangulataihoz, ami nem jelenti azt, hogy ne lennének feldúsítva az alkotók saját habitusával, vérmérsékletével, friss, aktuális létélményeivel. Ide tartozónak gondolom Ambrus Éva, Ardey Edina, Ázbej Kristóf, Gáspár Annamária, Gyémánt László, Kelle Antal, Kovács Lillian, Nagy Sára, Szentessy László, Széri Varga Géza, Teplán Nóra, Vályi Anikó munkáit.

A női alak marad a középpontjában a *Nő sajátos átiratban* című fejezetben, ahol a nőkép kimozdul Klimt szorításából, és erőteljes vizuális effektek, váratlan látványok, talányok, különös környezet tűnik fel mellettük, körülöttük. Ezt láthatjuk Ács Kinga-Noémi, Bács Emese, Hegedűs 2 László, Jakobi Anna, Kelemen Dénes Lehel, Kopócs Tibor, Nagy Ágnes, Sebők Réka munkáiban.

A következő nyolc művész vezérmotívuma az erotika és a testiség. Erre az alkotói körre is jellemző a művek változatos akusztikája, hol visszafogott, hol intenzív módon kerül a tematika kibontásra. A nyolc művész: A. Bak Péter, Csatlós Asztrid, Darázs József, Egyed László, Kovács Valéria, Lévy Jenő, Nyilas Márta, Varga Bálint.

Klimt művészetéből hiányzik a nyílt, explicit humor. Viszont nagyon jól tették azok a művészek, akik kiéleltették munkáikban az iróniát: Árvay Zolta, Breznay András, Neuberger István, Szerényi Gábor.

VARGA BÁLINT: *Aglaiá*, 2016, grafit, papír, 50x70 cm

Viszonylag sokan vállalkoztak arra, hogy Klimt emlékezetét szimbolikus, ha tetszik mágikus, metaforikus természetű képekkel idézzék meg. Köztük Budaházi Tibor, Csernátony Lukács László, Gál Boglárka, Kortmann Járay Katalin, Lévai Ádám, Réti Ágnes, Sárkány Győző, Szunyogh László, Varga Bencsik József, Varga József Zsolt.

Nem lenne kortárs festészeti kiállítás, ha elmaradnának az absztrakt munkák. Esetünkben absztraktnak is ható munkáknak lehetne nevezni őket. A Klimt nőalakjait körülvevő, gyönyörű arany mozaikfelületek közvetlenségéből, a színekkel folytatott játékból, hangulatokból, érzetektől szerveződnek meg ezek az alkotások. Itt elsősorban Ásztai Csaba, Cservenka Edit, Éles Bulcsú, Feledy Gyula Zoltán, PAF, Siska-Szabó Hajnalka képeire gondolok. Őt művész, Dömötör László, Luzsicza Árpád, Pállay József, Szemereki Teréz, Varkoly László munkái pedig a popularitást, a hétköznapi, kortárs életdimenziókat kötötték össze a mester művészetével.

Mivel a kiállítás egy pályázati kiírás keretében valósult meg, vannak díjazottak is. A zsűri Nagy Sára, Kelemen Dénes Lehel és Varga Bálint munkáit találta a legértékesebbnek. Méltó helyre kerültek az elismerések, de azt hiszem, a többi művész is elismerést érdemel, ahogy Gustav Klimt – és persze maga a Művészet.